

หลักขราวาธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ชญานนท์ ชมดี* และ วิเชษฐชาย กมลสัจจะ

รับบทความ 1 กรกฎาคม 2564 แก้ไขบทความ 10 กันยายน 2564 ตอรับบทความ 29 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักขราวาธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ หนังสือพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนา และศีลธรรมของกรมการศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2552) โดยใช้หลักขราวาธรรม 4 จากการให้คำนิยามตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)(2559) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ผลการศึกษาพบว่า พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ราษฎร จำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสมาคมพุทธศาสนาที่วราชอาณาจักรกับยูพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ พระบรมราโชวาทดังกล่าวล้วนแต่สอดคล้องกับหลักขราวาธรรม 4 ทั้งสิ้น ประกอบด้วย “สัจจะ” ปรากฏจำนวน 21 องค์ “ทมะ” ปรากฏจำนวน 22 องค์ “ขันติ” ปรากฏจำนวน 15 องค์ และ “จาคะ” ปรากฏจำนวน 21 องค์ ซึ่งในพระบรมราโชวาท บางองค์ก็ได้ปรากฏลักษณะของขราวาธรรม 4 มากกว่า 1 ลักษณะด้วยเช่นกัน พระบรมราโชวาทล้วนมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักครองตนเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความสุข

คำสำคัญ: ขราวาธรรม 4; พระบรมราโชวาท; พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

The Gharavasa-Dhamma IV Appeared in The Royal Guidance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great

Chayanon Chomdee* and Wichetchay Kamonsujja

Received 1 July 2021; Revised 10 September 2021; Accepted 29 December 2021

Abstract

This research article aimed to investigate the Gharavasa-dhamma IV which appeared in the royal guidance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great. The sample was The Royal Guidance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great about religion and morality book of the Department of Religious Affairs, (Ministry of Culture, 2009). Gharavasa-dhamma IV principle in Buddhism which was defined in Dictionary of Buddhism by Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto) (2015) was the conceptual analysis framework. The study is based on the documentary research and presented through analytical description. The study found that the royal guidance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great can be classified into 3 groups: civil servant, youth and Buddhist association with the young Buddhists association. according to the royal guidance literally conformed Gharavasa-dhamma IV was found a total of 21 words of Sacca, [truth and honest], 22 words of Dama, [taming and training oneself], 15 words of Khanti, [tolerance ; forbearance] and 21 words of Caga, [generosity]. However, in some Royal Guidance there were more than one characteristic as well of Gharavasa-dhamma IV. The royal Guidance therefore, has aimed on people to know how to be a good citizen in society for the benefit of People in nation and for their happiness.

Keywords: Gharavasa-dhamma IV; royal guidance; His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great

Lecturer, Educational Research Development and Demonstration Institute, Srinakharinwirot University

* Corresponding Author : E-mail: Wichetchay_jimmy@hotmail.com

บทนำ

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 จนกระทั่งถึงวันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 เป็นระยะเวลา 70 ปี 179 วัน พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร และประเทศชาติ โดยในวาระโอกาสต่าง ๆ พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่ราษฎร ทุกหมู่เหล่าเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ได้น้อมนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน

ในการนี้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของพระราชดำรัสและบรมราโชวาท และเป็นการเฉลิมพระเกียรติ จึงได้รวบรวมพระราชดำรัสและบรมราโชวาท ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2539 – 2550 ตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับ ศาสนาและศีลธรรม” โดยจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมหามงคล ทรงเจริญพระชนมพรรษา 81 พรรษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาและน้อมนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตน ให้บังเกิดความสงบร่มเย็นในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นว่า หนึ่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีความสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของพระบรมราโชวาทซึ่งกรมการศาสนาและกระทรวงวัฒนธรรมได้รวบรวมไว้ คือ หลัก “ฆราวาสธรรม 4” โดย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2559, น. 113 - 114) ให้คำนิยามในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ไว้ว่า “ฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หรือหลักการครองชีวิต ของคฤหัสถ์” ประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ อันเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้คนซึ่งไม่ได้จำกัดแค่ว่าผู้มีคู่ครอง เท่านั้น หากแต่ผู้คนที่ไปสามารถปฏิบัติได้และพึงปฏิบัติ ดังที่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549, น. 14) ได้กล่าวถึงผู้ที่พึงนำฆราวาสธรรม 4 ไปปฏิบัติ ไว้ว่า “ฆราวาสในที่นี้ไม่ได้หมายถึงบุคคลแต่แปลว่าการครองเรือน ธรรมะสำหรับการครองเรือน และไม่ใช่ว่าเฉพาะคู่ครอง ชาวบ้านทุกคนต้องใช้ทั้งนั้น”

จากที่ได้กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้อง เชื่อมโยงระหว่าง “พระบรมราโชวาท” และ “หลักฆราวาสธรรม 4” อันจะทำให้เห็นถึงลักษณะของแนวคิดหลักปฏิบัติ ที่ถูกถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

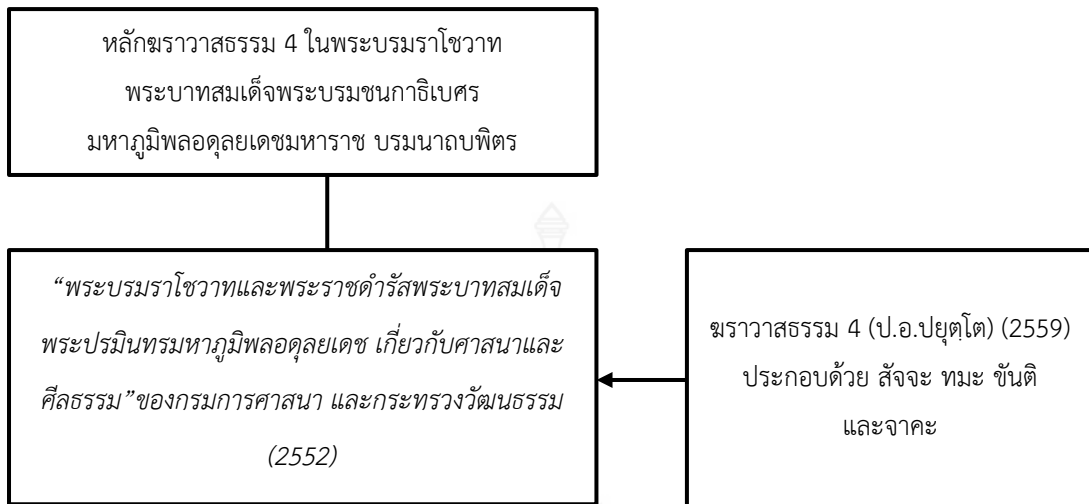
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

กรอบแนวคิด

บทความวิจัยเรื่อง หลักฆราวาสธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้แนวคิด “หลักฆราวาสธรรม 4” ตามความหมาย ของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์พระบรมราโชวาทในหนังสือ

“พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม” ของกรมการศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรม (2552) จะเห็นได้จากกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 หลักขราวาสธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพราะมีเงื่อนไขเด่นที่น่าสนใจในการศึกษา คือ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหนังสือ “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม” ของ (กรมการศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรม, 2552) ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2539 – 2550

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้บันทึก และรวบรวมข้อมูลหลักขราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft word) เครื่องมือเก็บข้อมูลมี 4 ชนิด ดังนี้

2.1 แบบบันทึกขราวาสธรรม 4 ประเภท “สัจจะ” มีรายละเอียดคือ 1) ส่วนต้น ใช้บันทึกหัวข้อพระบรมราโชวาท วาระโอกาส สถานที่ วันเดือนปีที่พระราชทาน ผู้รวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ เลขหน้า 2) ส่วนข้อมูล ใช้บันทึกประเด็น “สัจจะ” ที่พบในพระบรมราโชวาท และตัวอย่างข้อความพระบรมราโชวาท โดยเว้นช่องไว้สำหรับกรอรายละเอียด

2.2 แบบบันทึกขรรวาวาธรรม 4 ประเภท “ทมะ” มีรายละเอียดคือ 1) ส่วนต้น ใช้บันทึกหัวข้อพระบรมราโชวาท วาระโอกาส สถานที่ วันเดือนปีที่พระราชทาน ผู้รวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ เลขหน้า 2) ส่วนข้อมูล ใช้บันทึกประเด็น “ทมะ” ที่พบในพระบรมราโชวาท และตัวอย่างข้อความพระบรมราโชวาท โดยเว้นช่องไว้สำหรับกรอรายละเอียด

2.3 แบบบันทึกขรรวาวาธรรม 4 ประเภท “ขันติ” มีรายละเอียดคือ 1) ส่วนต้น ใช้บันทึกหัวข้อพระบรมราโชวาท วาระโอกาส สถานที่ วันเดือนปีที่พระราชทาน ผู้รวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ เลขหน้า 2) ส่วนข้อมูล ใช้บันทึกประเด็น “ขันติ” ที่พบในพระบรมราโชวาท และตัวอย่างข้อความพระบรมราโชวาท โดยเว้นช่องไว้สำหรับกรอรายละเอียด

2.4 แบบบันทึกขรรวาวาธรรม 4 ประเภท “จาคะ” มีรายละเอียดคือ 1) ส่วนต้น ใช้บันทึกหัวข้อพระบรมราโชวาท วาระโอกาส สถานที่ วันเดือนปีที่พระราชทาน ผู้รวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ เลขหน้า 2) ส่วนข้อมูล ใช้บันทึกประเด็น “จาคะ” ที่พบในพระบรมราโชวาท และตัวอย่างข้อความพระบรมราโชวาท โดยเว้นช่องไว้สำหรับกรอรายละเอียด

3. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาหลักขรรวาวาธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

3.2 ศึกษาเอกสาร บทความ วิจัย เกี่ยวกับพระราชประวัติและพระบรมราโชวาท พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

3.3 ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “ขรรวาวาธรรม 4” ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ “ขรรวาวาธรรม 4” ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

3.4 ศึกษาเอกสาร วิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลัก “ขรรวาวาธรรม 4” กับตัวบทต่าง ๆ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาหลักขรรวาวาธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้ศึกษาเลือกศึกษาเฉพาะพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม จากหนังสือ “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม” ของ (กรมการศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรม, 2552) ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษามี 2 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 อ่านพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่กรมการศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรมได้รวบรวมไว้อย่างละเอียด โดยใช้กระบวนการอ่าน คิดวิเคราะห์ และตีความข้อมูล

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลทั้ง 4 ชุด เพื่อเก็บข้อมูลหลักขรรวาวาธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ประกอบด้วย 1) แบบบันทึกขรรวาวาธรรม 4 ประเภท “สัจจะ” 2) แบบบันทึกขรรวาวาธรรม 4 ประเภท “ทมะ”

3) แบบบันทึกขรรวาศธรรม 4 ประเภท “ขันติ” และ 4) แบบบันทึกขรรวาศธรรม 4 ประเภท “จาคะ” โดยบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดและครบถ้วนลงในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft word)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง หลักขรรวาศธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ผู้ศึกษานำแบบบันทึกข้อมูลที่บันทึกข้อมูลหลักขรรวาศธรรม 4 ไว้อย่างครบถ้วนแล้ว มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตามกรอบแนวคิดหลักขรรวาศธรรม 4 ตามความหมายของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ในรูปแบบบทความวิจัย

ผลการวิจัย

หนังสือพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม เป็นหนังสือที่รวบรวมพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร เพื่อเป็นหลักปฏิบัติตนอันจะนำมาซึ่งความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงสร้างสังคมและประเทศชาติให้สงบสุขและพัฒนา โดยเฉพาะการใช้หลักธรรมและศีลธรรม อันเกิดจากความรู้แจ้งด้านหลักธรรมพระพุทธศาสนาและศีลธรรมของพระองค์ สอดแทรกผ่านพระบรมราโชวาทไว้อย่างแยบคาย เพื่อให้เกิดประโยชน์และเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายเหล่านั้น ซึ่งหากพูดถึงหลักธรรม ที่ปฏิบัติแล้วจะนำมาซึ่งความสุข สงบของชีวิตตนเองผู้อื่นและสังคมหนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญ ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว คือ หลัก “ขรรวาศธรรม 4” ที่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, น. 113 - 114) ให้คำนิยาม “ขรรวาศธรรม 4” ไว้ว่า เป็นธรรมสำหรับขรรวาศ ธรรมสำหรับการครองเรือน หรือหลักการครองชีวิตของคุณุหัส ที่ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ซึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549, น. 36) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของขรรวาศธรรม 4 สรุปได้ว่า “*ขรรวาศธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่เสริมประโยชน์ทั้งแก่ชีวิตตนเอง ชีวิตครอบครัว วงศ์ตระกูล ตั้งแต่บิดามารดา เป็นต้นตลอดจนสังคมและประเทศชาติทั้งหมด*”

โดยจากจุดประสงค์ของการจัดทำหนังสือพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม ที่จัดทำโดยกรมการศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรม ทำให้เราเห็นว่าผู้รวบรวมจัดพิมพ์มีมุมมองว่าพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติตนของทุกคน ที่มีส่วนทำให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงสร้างสังคมและประเทศชาติให้สงบสุขและพัฒนา อันเป็นเป้าหมายเดียวกับการปฏิบัติตาม หลัก “ขรรวาศธรรม 4”

จากการศึกษาหลักขรรวาศธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พบว่าสอดคล้องกับหลักขรรวาศธรรม 4 ในลักษณะของ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หลักขรรวาศธรรม 4 ในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

หลักขรรวาศธรรม 4	จำนวนพระบรมราโชวาท (องค์)	ร้อยละ
สัจจะ	21	26.58
ทมะ	22	27.85
ขันติ	15	18.99
จาคะ	21	26.58
รวม	79	100.0

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีความสอดคล้องกับหลักขรรวาศธรรม 4 ปรากฏอย่างครบถ้วน ได้แก่ สอดคล้องกับ “สัจจะ” จำนวน 21 องค์ “ทมะ” จำนวน 22 องค์ “ขันติ” จำนวน 15 องค์ และ “จาคะ” จำนวน 21 องค์ ทั้งนี้จะมีพระบรมราโชวาทบางองค์ที่ปรากฏหลักขรรวาศธรรม 4 มากกว่า 1 ลักษณะอีกด้วย จะเห็นได้จากรายละเอียดการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. **สัจจะ** หมายถึง ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, น. 114) จากการศึกษาสามารถจำแนกกลุ่มราษฎรที่รับพระราชทานพระบรมราโชวาทออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน และเยาวชน จะเห็นได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 **กลุ่มข้าราชการพลเรือน** จากการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “สัจจะ” ขรรวาศธรรม 4 แก่ข้าราชการพลเรือน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะผู้บริหารงานเร่งรัดพัฒนาชนบทกับผู้ว่าราชการจังหวัด ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน วันที่ 13 มิถุนายน 2512 ความว่า

“...การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่ยาก เป็นงานที่ต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถ ด้วยความเฉลียวฉลาด คือทั้งเฉลียวและฉลาด **ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ** มิใช่มุ่งหากินด้วยวิธีการใด ๆ ใครอยากหากินขอให้ลาออกจากตำแหน่ง ไปทำการค้าดีกว่า เพราะว่าถ้าทำผิดพลาดไปแล้วบ้านเมืองของเราล่มจม และเมื่อบ้านเมืองเราล่มจมแล้วเราอยู่ไม่ได้ก็เท่ากับเสียหายทุกอย่าง...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 9)

ตัวอย่างที่ 2

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันศุกร์ที่ 1 เมษายน 2531 ความว่า

“...เกียรติและความสำเร็จเกิดจากผลการทำงานและปฏิบัติตัวของแต่ละคนที่สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบให้ได้ผลสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ และปฏิบัติตัวให้สุจริต เที่ยงตรง พอควรพอดีแก่ตำแหน่งหน้าที่ที่ดำรงอยู่”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 69)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ ข้าราชการพลเรือนข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่าข้าราชการพลเรือนเป็นกำลังหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญต่อชาติบ้านเมือง ที่ในการทำงานหรือหน้าที่เหล่านั้นจะส่งผลถึงความเป็นอยู่ของประชาชนรวมถึงชาติบ้านเมืองได้อย่างชัดเจน จึงทรงแนะนำแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่ข้าราชการพึงปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท ดังจะเห็นได้จากคำที่ปรากฏ เช่น “ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ” “ปฏิบัติตัวให้สุจริต เที่ยงตรง” เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมกับ “สัจจะ” ขรวาจาธรรม 4 ที่หากข้าราชการปฏิบัติได้ดังพระบรมราโชวาทและก็จะทำให้เกิดความสุขสงบต่อตนเองและผู้อื่น สังคม และประเทศชาติพัฒนาต่อไป

1.2 กลุ่มเยาวชน จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตนในลักษณะร่วมกับ “สัจจะ” ขรวาจาธรรม 4 แก่เด็กและเยาวชน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ที่ 16 กรกฎาคม 2519 ความว่า

“...การทำงานให้มีประสิทธิผลและให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของงาน สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า ความรับผิดชอบ ให้ถูกต้อง...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น.27)

ตัวอย่างที่ 4

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันเสาร์ที่ 11 กรกฎาคม 2535 ความว่า

“...คนที่รักษาความจริงใจต่อตนเองไว้ได้มั่นคง จะไม่เป็นคนสลับปลับ หากแต่เป็นคนที่หนักแน่นเที่ยงตรง ทำอะไรตามเกณฑ์ตามระเบียบ ตามเหตุผลและความถูกต้องเป็นธรรม จึงเป็นผู้สามารถสร้างสรรค์ และสร้างสมความดีความเจริญให้งอกงามเพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นได้...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 82)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่เยาวชนข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่า เด็กและเยาวชน เป็นกำลังหลักของชาติ ในฐานะอนาคตของชาติที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองพัฒนาต่อไป จึงทรงแนะนำแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงตระหนักและปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท ดังจะเห็นได้จากคำที่ปรากฏ เช่น “ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง” “ผู้ที่มีความสุจริต” “จริงใจต่อผู้อื่น” “รักษาความสุจริต” และ “ความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ” ที่ปรากฏข้างต้น

ด้วยการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์หรือผลดีของความ ซื่อสัตย์ สุจริต ที่จะทำให้เป็นจริงไว้วางใจ ทำการกิจการใด หรือทำสิ่งใดก็สำเร็จลุล่วง สร้างความสมานสามัคคี ประเทศชาติสังคมสงบสุขและพัฒนาได้

2.ทมะ หมายถึง การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559, น. 114) จากการศึกษา พบพระบรมราโชวาทที่ปรากฏลักษณะร่วม ขรวาสาธรรม 4 ในลักษณะของ “ทมะ” ทั้งหมด 22 องค์จะเห็นได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ทมะ” ขรวาสาธรรม 4 แก่บุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร และกลุ่มเยาวชน ดังนี้

2.1 กลุ่มข้าราชการพลเรือน จากการศึกษา พบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ทมะ” ขรวาสาธรรม 4 แก่ข้าราชการพลเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันพุธที่ 1 เมษายน 2530 ความว่า

“...ข้าราชการที่สามารถต้องมีความรู้ครบสามส่วน คือมีวิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลและความเป็นจริง ต้องมีความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจในงาน ในผู้ร่วมงาน ในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงามความถูกต้องทุกอย่างในแผ่นดิน ต้องมีความสงบ และหนักแน่นทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด ต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่เสมอแล้วปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้ความเจริญงอกงามทำความเสียหายให้แก่การกระทำ ความคิด และการงาน...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 66)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทรงเห็นว่า ข้าราชการพลเรือนเป็นกำลังหลักที่สำคัญต่อชาติบ้านเมือง โดยหากไม่รู้จักการข่มใจ ไม่รู้จักพิจารณาแยกแยะด้วยปัญญา อะไรเป็นความดีในสิ่งที่พึงกระทำและอะไรคือความชั่วที่ควรละ ตลอดจนไม่รู้จักรักษาแก้ไข พัฒนาปรับปรุงตนเองด้วยปัญญาแล้วนั้น จะทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเอง และหน้าที่การงาน เพราะการทำงานหรือหน้าที่ของบุคคลกลุ่มนี้จะส่งผลถึงความเป็นอยู่ของประชาชนรวมถึงชาติบ้านเมืองได้อย่างชัดเจน

2.2 กลุ่มสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร จากการศึกษา พบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตนในลักษณะร่วมกับ “ทมะ” ขรวาสาธรรม 4 แก่กลุ่มสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6

พระบรมราชาวาทพระราชทานเพื่อไปอ่านในการเปิดประชุมใหญ่ของสมาคมพุทธศาสนา
ทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ 22 วันที่ 7 – 9 ธันวาคม 2517 ความว่า

“...พระพุทธศาสนามีคำสั่งสอนที่เป็นสัจธรรมและเป็นไปตามเหตุตามผล ดังนั้น
ผู้มีปัญญาตรองจึงเห็นจริง และมีศรัทธาเกิดขึ้นอย่างมั่นคง การส่งเสริมเผยแผ่ศาสนากล่าวได้ว่าควร
จะเน้นที่การสร้างศรัทธาเป็นข้อสำคัญ ศรัทธาความเชื่อนั้น กล่าวได้ว่ามีสองอย่าง ได้แก่ผู้ศรัทธาที่มี
ผู้อื่นชักนำกับศรัทธาที่เกิดขึ้นในตนเอง ศรัทธาอย่างไหนก็ตาม อาจให้ผลดีทั้งทางดีและทางเสื่อม
ขึ้นอยู่กับวิธีการสร้างขึ้น ถ้าสักแต่ว่าเชื่อ ไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณาแล้ว ก็ไม่ได้ประโยชน์จากศรัทธา
นั้น อาจเกิดโทษได้ จำเป็นที่จะต้องใช้ปัญญาความรู้เหตุผล พิจารณาวิเคราะห์ให้เห็นถ่องแท้ก่อน
ว่าเรื่องใด สิ่งใดมาจากความคิดที่ดีหรือจากความคิดที่ชั่ว แล้วปลูกศรัทธาลงในส่วนที่เกิดจาก
ความคิดที่ดี จึงจะได้ประโยชน์เต็มเปี่ยม ผู้ที่จะเผยแผ่พระพุทธธรรม ควรอย่างยิ่งที่จะถือเป็นภาระ
เบื้องต้นในการชี้แจงให้ผู้ฟังเห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ โดยชัดแจ้งจึงจะสามารถสร้างศรัทธา
ที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้ และสามารถจรจรโลงพระศาสนาส่งเสริมจริยธรรมได้เป็นผลสำเร็จ...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 21)

จากข้อมูลพระบรมราชาวาทที่พระราชทานแก่สมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักรข้างต้น จะเห็นได้ว่า
ทรงเห็นว่าสมาคมพระพุทธศาสนาเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการทำนุบำรุง สืบสาน รวมถึงเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ให้ดำรงสืบไป ซึ่งในการข่มใจ แยกแยะธรรมด้วยปัญญาข้างต้น เป็นสิ่งที่สำคัญทั้งต่อตนเอง และการเผยแผ่ศาสนา
เพราะจะทำให้เห็นถึงหลักธรรมที่เหมาะสมในการเผยแผ่และความเข้าใจในธรรมเหล่านั้นอย่างแท้จริง ตลอดจนเห็น
และสามารถชี้ให้ผู้ที่ตนเผยแผ่เห็นว่าอะไรเป็นธรรมที่ควรปฏิบัติและอะไรเป็นความชั่วที่ควรละผ่านการพิจารณาโดยใช้
หลักธรรมประกอบกับการใช้ปัญญา

2.3 กลุ่มเยาวชน จากการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราชาวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ
“ทมะ” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มเยาวชน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 14 กันยายน 2516 ความว่า

“...ความรู้จักถอดถอนดกลั้นไม่ยอมตัวยอมใจให้วู่วามไปตามเหตุการณ์ ตามอคติ
และตามอารมณ์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจนั้นทำให้เกิดมีการยังคิด และธรรมดาคณะเรา เมื่อยังคิดได้
แล้วยอมมีโอกาสพิจารณาเรื่องที่ท่าคำที่พูด ทบทวนดูใหม่อีกคำรบหนึ่ง การพิจารณาทบทวน
เรื่องใด ๆ ใหม่ ย่อมจะช่วยให้มองเห็นละเอียดชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจอันกระจ่างสว่างไสว
ทั้งในที่จะคิด ทั้งในทางที่จะปฏิบัติ ปัญหาหรือความติดขัดก็ย่อมบรรเทาลง สามารถจะดำเนินงาน
ทุกอย่างต่อไปได้โดยถูกต้องไม่ผิด...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 26)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่เด็กและเยาวชน ในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะพระราชทานปริญญาบัตร ข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่า เด็กและเยาวชนเป็นกำลังหลักของชาติ ในฐานะอนาคตของชาติที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองพัฒนาต่อไป จึงทรงแนะแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงตระหนักและปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการข่มใจ ยั้งคิด เป็นจุดเริ่มต้นของการทบทวนสิ่งที่ตนจะกระทำ ทำให้เกิดปัญญา ในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุงพัฒนาตน และปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

3. ชั้นดี หมายถึง ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย โดยผู้ศึกษาได้นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์พระบรมราโชวาท โดยยึดความหมายตาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, น. 114) จากการศึกษาพบพระบรมราโชวาทที่ปรากฏลักษณะร่วมฆราวาสธรรม 4 ในลักษณะของ “ชั้นดี” ทั้งหมด 15 องค์ จะเห็นได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ชั้นดี” ฆราวาสธรรม 4 แก่บุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และกลุ่มเยาวชน ดังนี้

3.1 กลุ่มข้าราชการพลเรือน จากการศึกษา พบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ชั้นดี” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มข้าราชการพลเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันอาทิตย์ที่ 1 เมษายน 2550 ความว่า

“...งานของแผ่นดินนั้น เป็นงานส่วนรวม มีผลเกี่ยวเนื่องถึงความเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ของบ้านเมืองและสุขทุกข์ของประชาชนทุกคน ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จึงต้องสำนึกตระหนักในความรับผิดชอบที่มีอยู่ และตั้งใจพยายามปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถด้วยความเข้มแข็งสุจริต และด้วยปัญญาวิคิดพิจารณา ว่าสิ่งใดเป็นความเจริญ สิ่งใดเป็นความเสื่อม อะไรที่เป็นสิ่งที่ต้องทำ อะไรเป็นสิ่งที่ต้องละเว้นและกำจัด อย่างชัดเจน ถูก ตรง...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 98)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ ข้าราชการพลเรือน ข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่าข้าราชการพลเรือน ครู อาจารย์ เป็นกำลังหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญต่อชาติบ้านเมือง ที่ในการทำงานหรือหน้าที่เหล่านั้นต้องมีความเต็มทีเพียรพยายาม อุตสาหะ อดทนอย่างไม่ย่อท้อ เต็มที่ในหน้าที่การงานของตนในการสร้างคน สร้างชาติ สร้างประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ เพราะเป็นหน้าที่ส่งผลถึงอนาคตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงชาติบ้านเมืองได้อย่างชัดเจน จึงทรงแนะแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่ข้าราชการ ครู อาจารย์พึงปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท

3.2 กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะสั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ขันติ” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9

พระบรมราโชวาทเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ 16 ณ วัดคีรีวงศ์ จังหวัดนครสวรรค์ วันที่ 30 พฤษภาคม 2524 ความว่า

“...พระพุทธศาสนามีธรรมะอยู่มากมายหลายชั้นอันพอเหมาะพอดีกับอัธยาศัยจิตใจของบุคคลประเภทต่าง ๆ สำหรับเลือกเฟ้นมาแนะนำสั่งสอนขัดเกลาความประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้ดีขึ้นเจริญขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยหลักใหญ่แล้วคือสอนให้เป็นคนดี ให้ประพฤติประโยชน์ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้ลำบากเสียหาย สอนให้รู้จักตนเอง รู้จักฐานะของตน พร้อมทั้งรู้จักหน้าที่ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะนั้น ๆ ซึ่งเมื่อปฏิบัติโดยถูกต้องครบถ้วนแล้วย่อมนำความสุขความร่มเย็นและความวัฒนาถาวรให้เกิดแก่สังคมมนุษย์ **หน้าที่ของท่านทั้งหลาย** **อยู่ที่จะต้องพยายามศึกษาพิจารณาธรรมะแต่ละข้อแต่ละหมวด ด้วยความละเอียดรอบคอบด้วยความเที่ยงตรงเป็นกลาง ให้เกิดความกระจ่างแจ้งลึกซึ้งถึงเหตุ ถึงผล ถึงวัตถุประสงค์แล้วนำไปปฏิบัติเผยแพร่ให้พอเหมาะพอดี โดยอุบายที่ฉลาดแยบคาย ธรรมะในพระพุทธศาสนาจะสามารถคุ้มครองรักษาและอุ้มชูประคับประคองสังคมให้ผาสุกร่มเย็นได้สมดังที่ต้องการ...**”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 44)

คำสอน ข้อคิด และหลักปฏิบัติ ที่สะท้อนออกมาผ่านพระบรมราโชวาทที่พระราชทาน แก่กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ในเรื่องของการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่เต็มกำลัง อดทน ตั้งใจขยันหมั่นเพียรในการทำหน้าที่ เพื่อให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมและประเทศชาติเหล่านี้เอง แสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมกับ “ขันติ” ฆราวาสธรรม 4

3.3 กลุ่มเยาวชน จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “ขันติ” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มเยาวชน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 10

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ สวนอัมพร วันที่ 21 มิถุนายน 2522 ความว่า

“...การทำงานใด ๆ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ย่างยาก ถ้าย่อยหย่อนจากความเพียรแล้ว ยากที่จะให้สำเร็จเรียบร้อยทันเวลา การฝึกฝนความเพียร ถึงหากแรก ๆ จะรู้สึกเหน็ดเหนื่อยลำบาก แต่พอได้เพียรจนเป็นนิสัยแล้ว ก็จะกลับเป็นพลังที่สำคัญที่คอยกระตุ้นเตือนให้ทำงานอย่างจริงจังด้วยใจเรงร่า...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 31)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ เด็กและเยาวชน ในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะ พระราชทานปริญญาบัตร ข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่า เด็กและเยาวชน เป็นกำลังหลักของชาติ ในฐานะอนาคตของชาติที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง พัฒนาต่อไป จึงทรงแนะแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงตระหนักและปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท ด้วยการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีความอดทน ตั้งใจในกิจการงานตามหน้าที่ที่ตนได้รับ

จากแนวทางปฏิบัติ ความเพียร อดทน วิริยะ อุทสาหะ ในการทำกิจการงานตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ จนทำให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ นำมาซึ่งความสงบสุขที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ส่งเสริมให้สังคม และประเทศชาติสงบสุข และพัฒนาได้ต่อไปเช่นเดียวกัน เหล่านี้เอง ทำให้เราเห็นถึงลักษณะร่วมในเรื่องของ “ขันติ” หลักฆราวาสธรรม 4 สะท้อนออกมาผ่านพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม รวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้นได้อย่างชัดเจน

4. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบ เห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559, น. 114) จากการศึกษาพบพระบรมราโชวาทที่ปรากฏลักษณะร่วมฆราวาสธรรม 4 ในลักษณะของ “จาคะ” ทั้งหมด 21 องค์ จะเห็นได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “จาคะ” ฆราวาสธรรม 4 แก่บุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย และกลุ่มเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 กลุ่มข้าราชการพลเรือน จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “จาคะ” ฆราวาสธรรม 4 แก่ข้าราชการพลเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันจันทร์ที่ 1 เมษายน 2528 ความว่า

“...การทำงานให้สำเร็จขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญ คือสามารถในการใช้วิชาความรู้อย่างหนึ่ง สามารถในการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ต้องดำเนินคู่กันไป และจำเป็นต้องกระทำด้วยความสุจริตกายและสุจริตใจ ด้วยความคิดความเห็นที่เป็นอิสระ ปราศจากอคติ และด้วยความถูกต้องตามเหตุผลด้วยจึงจะช่วยให้งานบรรลุจุดหมายและประโยชน์ที่พึงประสงค์โดยครบถ้วนแท้จริง...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 58)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่าข้าราชการพลเรือนเป็นกำลังหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ จึงทรงแนะแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่ข้าราชการ

พึงปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท ใน 2 ลักษณะ คือ 1) ทรงชี้แนวทางให้ข้าราชการพร้อมและรู้จักการประสานสามัคคี ร่วมมือร่วมแรงเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนสังคมประเทศชาติ 2) ทรงชี้แนวทางให้ข้าราชการพึงตระหนักว่าหน้าที่ของตนต้องทำเพื่อส่วนรวม สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมตลอดจนประเทศชาติบ้านเมือง

4.2 กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “จาคะ” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12

พระบรมราโชวาทเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ 19 ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี วันที่ 26 ธันวาคม 2537 ความว่า

“...ชาวพุทธที่แท้จริงเป็นผู้คิดชอบปฏิบัติชอบอยู่เป็นปกติ อยู่ ณ ที่ใดก็ทำที่นั่นร่มเย็น มีแต่ความปรองดองและสร้างสรรค์ จึงเป็นโชคอย่างยิ่ง ที่ประเทศไทยเรามี พระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติทำให้คนไทยทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันด้วยความสุข มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน มีการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ซึ่งกันและมีความสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี การที่ยุวพุทธิกสมาคมได้ตั้งใจพยายามในอันที่จะปลุกจิตสำนึกของชาวพุทธให้หนักแน่นมั่นคงในพระศาสนายิ่งขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์ ทั้งแก่การจรจรของพระพุทธศาสนา และแก่ส่วนรวมคือประเทศชาติอันเป็นที่เกิดอาศัย..”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 44)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ สมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักรและกลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ชำต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงย้ำให้กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย เห็นว่า กิจการงานด้านพุทธศาสนา และหลักธรรม ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นสิ่งที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4.3 กลุ่มเยาวชน จากการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในเชิงให้แง่คิด ชี้แนะ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตน ในลักษณะร่วมกับ “จาคะ” ฆราวาสธรรม 4 แก่กลุ่มเยาวชน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 13

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญา ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 16 มกราคม 2512 ความว่า

“...ทุกคนมีชาติบ้านเมืองที่เกิดอาศัยทุกคนจะมีความสุขความเจริญได้ก็เพราะบ้านเมืองเป็นปกติมั่นคง ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมย่อมได้รับประโยชน์เป็นส่วนของตนด้วย ผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัวเบียดเบียนประโยชน์ส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติ...”

(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552, น. 7)

จากข้อมูลพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ เด็กและเยาวชน ในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะ พระราชทานปริญญาบัตร ข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่า เด็กและเยาวชน เป็นกำลังหลักของชาติ ในฐานะอนาคตของชาติที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง พัฒนาต่อไป จึงทรงแนะแนวทาง สั่งสอน ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนพึงตระหนักและปฏิบัติผ่านพระบรมราโชวาท แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือกัน คิดและทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า พระบรมราโชวาทที่ทรงพระราชทานแก่ราษฎร ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ พลเรือน กลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ และกลุ่มเยาวชน มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักทวารวาสธรรม 4 ในลักษณะ “จาละ” หากราษฎรปฏิบัติได้ดังพระบรมราโชวาทและก็จะทำให้เกิดความสุขสงบทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า พระบรมราโชวาทปรากฏหลักทวารวาสธรรม 4 ประเภท โดยปรากฏ “ทมะ” มากที่สุด เนื่องด้วยพระองค์ทรงเห็นว่า การที่สร้างสังคมให้สงบสุขได้ควรเริ่มจากตนเองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดย “ทมะ” เป็นหลักธรรมที่เน้นเรื่องการข่มใจไม่ให้น่าตนเองไปในทางที่เสื่อม สามารถแยกแยะเลือกทำสิ่งดี และละเว้นสิ่งชั่ว ที่จะทำให้ตนเองและสังคมเดือดร้อน ตลอดจนดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการใช้ปัญญาแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ต่อมาเมื่อเริ่มที่ตนเองแล้วก็ควรคำนึงถึงผู้อื่น ทั้งในเรื่องของความจริงใจ ซื่อสัตย์ รวมไปถึงการเอื้อเฟื้อ คำนึงถึง ประโยชน์ของส่วนรวม ทำหน้าที่ของตนด้วยความ วิริยะ อุตสาหะ ดังจะเห็นว่าปรากฏหลักทวารวาสธรรม ในลักษณะ ของ “สัจจะ” และ “จาละ” ร่องลงมา ตามด้วย “ขันติ” ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมถึงประเทศชาติต่อไป

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าพระบรมราโชวาทที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่ประชาชนมีความสอดคล้องกับ หลักทวารวาสธรรม 4 ทั้งสิ้น จึงแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ปฏิบัติพระองค์และปกครองแผ่นดินด้วยหลักธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชษฐชาย กมลสัจจะ (2561) ได้ศึกษาบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ ผลการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็น “ธรรมราชา” ที่มีได้ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยหลัก รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ปกครองบ้านเมืองและประชาชนด้วยหลักคุณธรรม ซึ่งเป็นพระคุณสมบัติ ของพระมหากษัตริย์ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์ (2557) ได้ศึกษาพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย พ.ศ. 2310 -2394 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับ พระมหากษัตริย์ช่วยสร้างเสริมพระราชอำนาจ พระบรมเดชานุภาพ และความชอบธรรมเพื่อส่งเสริมอำนาจการปกครอง

โดยพระบรมราโชวาท ที่มีลักษณะร่วมกันกับทวารวาสธรรม 4 ดังกล่าว พระองค์ทรงมุ่งเน้นให้เห็นประโยชน์และความสำคัญของการปฏิบัติตามแนวทางที่ทรงได้แนะนำ และสั่งสอนผ่านพระบรมราโชวาทเหล่านั้น ทั้งในลักษณะของ “สัจจะ” ที่เน้นเรื่องความจริงใจ ซื่อสัตย์ ความสุจริตในการทำกิจการงานต่าง ๆ หรือ “ทมะ” ที่ทรง เน้นให้รู้จักการฝึกข่มใจ ใช้ปัญญาในการพิจารณา คิด และแก้ปัญหา พิจารณาถึงสิ่งดี สิ่งชั่วว่าควรละหรือทำสิ่งใด และ “ขันติ” ที่พระองค์ทรงย้ำเตือนให้ประชาชนปฏิบัติหน้าที่ตนเองด้วยความตั้งใจ มานะ พยายาม อุตสาหะ ไม่ย่อท้อ

รวมถึง “จาคะ” พระองค์ทรงได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือ ประองตอง สามัคคี เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมอย่างชัดเจน ซึ่งหากปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทที่มีลักษณะร่วมกันกับหลักพร้าธรรม 4 เหล่านี้ จะทำให้เกิดประโยชน์ ประสบความสำเร็จ และเกิดความสงบสุขแก่ตัวผู้ปฏิบัติ เมื่อตัวผู้ปฏิบัติเกิดความสงบสุขแล้ว ยังเผื่อแผ่ความสงบสุขเหล่านั้นให้ผู้อื่น อันจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์สังคมที่ดี ส่งผลถึงประเทศชาติให้พัฒนาไปได้อย่างเข้มแข็งต่อไป พระบรมราโชวาทดังกล่าวได้พระราชทานแก่ราษฎรกลุ่มต่าง ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักรกับยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ด้วยทรงเล็งเห็นว่า ราษฎรเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ **มัลลิกา ตันชนันท์ และคณะ (2542) ศึกษาพระราชดำริสและพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชาติ** ผลการศึกษาพบว่า “ประเด็นคำสอนประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ความสำคัญของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อชาติบ้านเมือง ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน การนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงาน และแนวทางในการปฏิบัติตน ซึ่งจะแบ่งลักษณะหน้าที่ของแต่ละกลุ่มออกไป หลักในการดำเนินชีวิตตามพระบรมราโชวาทได้ดังนี้คือ ทุกคนต้องรู้จักหน้าที่และกรปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม”

ในการศึกษาพระบรมราโชวาท ยังพบว่าพระบรมราโชวาททุกองค์เป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย ดังที่จะเห็นได้จากกรณีศึกษา ประกอบกับการที่มีลักษณะร่วมกับ หลักธรรมพร้าธรรม 4 ในศาสนาพุทธ อันเป็นหลักธรรม ที่ไม่จำกัดเพียงผู้ครองเรือนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหลักที่เหมาะสมใช้ในการครองตน คนทั่วไปพึงปฏิบัติเพราะประยุกต์ใช้ได้กับทุกช่วงจังหวะของชีวิตให้เกิดความสุขสงบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับ **พระไกรสรัง ปญญาชิโร (2559) ศึกษาหลักพร้าธรรมกับการปฏิบัติตนสู่ความดีงาม** ผลการศึกษาพบว่า “หลักพร้าธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีมาสองพันกว่าปีแล้ว แต่ก็นับว่าเป็นหลักธรรมที่ทันสมัย หลักพร้าธรรมนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวในการปฏิบัติตนให้มีความรักที่ดี 2 คนเท่านั้น แต่สามารถที่จะนำไปปฏิบัติกับทุกคนในสังคมที่เราอาศัยอยู่ด้วย นำไปพัฒนาตนเองเฉพาะบุคคลย่อมดีเหมือนกันเพื่อที่จะทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุขและเต็มเปี่ยมด้วยความรักที่มอบให้กันและกัน” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549, น. 36**) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของพร้าธรรม 4 สรุปได้ว่า “พร้าธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่เสริมประโยชน์ทั้งแก่ชีวิตตนเอง ชีวิตครอบครัว วงศ์ตระกูล ตั้งแต่บิดามารดาเป็นต้นตลอดจนสังคมและประเทศชาติทั้งหมด”

นอกจากนี้การที่พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ดังกล่าว ได้ปรากฏลักษณะร่วมกับหลัก “พร้าธรรม 4” ยังแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถความเป็นนักปราชญ์ ในการรอบรู้ทั้งศาสตร์วิชาทางโลก และความรู้แจ้งทางธรรมในด้านพุทธศาสนา ที่พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของหลักธรรมในพุทธศาสนา จึงนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อถ่ายทอด สั่งสอน ชี้แนะผ่านพระบรมราโชวาท ทำให้ประชาชนได้น้อมนำแนวทางดังกล่าวมาปฏิบัติ ซึ่งจะนำมาสู่ความสงบสุขแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติสืบไป สมกับที่พระองค์ทรงเป็น “ธรรมมิกราชา” ดังพระปฐมบรมราชโองการ ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษา “พร้าธรรม 4” ที่สะท้อนผ่านพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ครั้งนี้ผู้ศึกษานำแนวคิด “พร้าธรรม 4” จากการให้คำนิยามตาม

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, น. 113 - 114) ในคำนิยามที่ว่า “ธรรมสำหรับฆราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์” ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเน้นไปที่คำนิยามในความหมาย ธรรมที่คนทั่วไปพึงปฏิบัติได้ มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษา “ฆราวาสธรรม 4” ในพระบรมราโชวาทพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พบฆราวาสธรรม 4 ที่สะท้อนผ่านพระบรมราโชวาทในลักษณะ “สัจจะ” จำนวน 21 องค์ ลักษณะของ “ทมะ” จำนวน 22 องค์ “ขันติ” จำนวน 15 องค์ “จาคะ” จำนวน 21 องค์ซึ่งในพระบรมราโชวาทบางองค์ก็ได้ปรากฏลักษณะ ของฆราวาสธรรม 4 มากกว่า 1 ลักษณะด้วยเช่นกันโดยพระบรมราโชวาทดังกล่าวได้พระราชทานแก่ราษฎรกลุ่มต่าง ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสมาคมพุทธศาสนาที่วาระอาณาจักรกับกลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ด้วยทรงเล็งเห็นว่า ราษฎรกลุ่มเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะหลักฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดหลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักอิทธิบาท 4 ฯลฯ หรืออาจใช้แนวคิดศาสตร์พระราชามาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นผลการศึกษาในแง่มุมที่หลากหลายยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้บุคลากรผลิตงานวิจัย และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการวารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะ และดำเนินการตรวจสอบบทความวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์. (2557). *พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย พ.ศ. 2310-2394*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2549). *ครองเรือน - ครองรัก จักเลิศแท้ ด้วยครองธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- _____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- พระไกล่รุ่ง ปณฺญาวชิโร. (2559). *หลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติตนสู่ความดีงาม*. *วารสารมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร*, 5(2), 263 - 271.

มัลลิกา ตันพนันท์ และคณะ. (2542). ศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชาติ. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิเชษฐชาย กมลสัจจะ. (2561). บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ. (สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.

